

سۇئال

بەزى ۋاقىتتا تۈرلۈك شەكىلدىكى چوڭ-كېچىك زىياپەتلەرگە دەۋەت قىلىنىمىز، كىشىلەر توپلانغان بۇ سورۇنلاردا كۆپ ھاللاردا غەيۋەت-شىكايەت، بىر-بىرىنى مەسخىرە قىلىش، ئۆز-ئارا پەخىرلىنىش، كىيىم-كېچەكلىرىنى كۆز-كۆز قىلىش، ماڭا ئوخشاش ئاددى كىيىم كىيگەنلەرنى زاڭلىق قىلىش قاتارلىق ئىشلار ھەتتا سۇخەنچىلىك-گەپ توشۇش ئىشلىرىمۇ بولىدۇ، بۇ يەرگە كەلگەنلەرنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ ئائىلىسىدە خىزمەتچىلەر بار، مەن بولسا ئۆي ئىشلىرىمنى ئۆزۈم قىلىمەن، ئارتۇق ۋاقىتم يوق. ئائىلەم ۋە يولدىشىم ماڭا ئېھتىياجلىق، ئائىلەمدە ئۆتكۈزگەن ھەر بىر مىنۇت ۋاقىتنىڭ زور تەسىرى بار، ئۆيدە ئۆتكۈزگەن ۋاقىتمغا يەنە بوش ۋاقىت تاپسام قۇرئان تىلاۋىتى قىلىمەن، پايدىلىق كىتابلارنى ئوقۇيمەن، بۇنداق پايدىسىدىن زىيىنى كۆپ بولىدىغان مۇناسىۋەت سورۇنلىرىغا بېرىشنى خالىمايمەن، ماڭا پايدىلىق بولغان مۇناسىپ بىر ئىشنى كۆرسىتىپ قويغان بولساڭلار؟ بۇنداق سورۇنلارغا بارماسلىق ئۈچۈن ماڭا ھەقلىق بولغان ئۈزۈر بولارمۇ؟ ئەگەر كەلمىسەم دەۋەت قىلغۇچى ماڭا ئۆچمەنلىك قىلىدىغان، ئەگەر كەلسەم مېنى كۆرۈپ خۇرسەن بولىدىغان بولسا، بۇنداق سىقىلىدىغان سورۇنغا بېرىشىم ۋاجىپ بولامدۇ؟ . بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدەنىيەتلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «مۇسۇلماننىڭ مۇسۇلمان ئۈستىدە؛ سالامغا جاۋاب قايتۇرۇش، كېسەل بولۇپ قالسا يوقلاش، ۋاپات بولسا جىنازىسىغا ئەگىشىش، چاقىرىلسا ئىجابەت قىلىش، چۈشكۈرۈپ ئەلھەمدۇ لىللاھ دېگەن كىشىگە يەرھەم كەللاھ دەپ جاۋاب بېرىشتىن ئىبارەت بەش تۈرلۈك ھەققى باردۇر». [بۇخارى رىۋايىتى 1164-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 4022-ھەدىس].

ئاللىملار مۇسۇلمانغا ئىجابەت قىلىش كېرەك بولغان چاقىرىقنى ئىككى قىسىمغا ئايرىدى: بىرىنچى: توي چاقىرىقى، كۆپچىلىك ئاللىملار شەرىئى ئۈزۈر بولمىغان ئەھۋالدا بۇ چاقىرىققا ئىجابەت قىلىشنى ۋاجىپ دەپ قارىدى. ئاللاھ خالىسا شەرىئى ئۈزۈرلەر بايان قىلىنىدۇ.

توي چاقىرىقىغا ئىجابەت قىلىشنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكىنىڭ دەلىلى: ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە:

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەن: «يېمەكلىكنىڭ ئەڭ ناچىرى كەلگەنلەر كىرگۈزۈلمەيدىغان ۋە كەلمەيدىغانلار چاقىرىلغان توي زىياپىتىدۇر. توي زىياپىتىگە ئىجابەت قىلمىغان كىشى ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىغا ئاسى بولغۇچىدۇر.» [بۇخارى رىۋايىتى 4779-ھەدىس. مۇسلىم رىۋايىتى 2585-ھەدىس].

ئىككىنچى: توي زىياپىتىدىن باشقا تۈرلۈك مۇناسىۋەت ۋە دەۋەتلەرگە كۆپچىلىك ئالىملار بۇنىڭغا ئىجابەت قىلىشنى ياخشى دەپ قارايدۇ. لېكىن بەزى شاپىئى ۋە زاھىرى مەزھەپ ئالىملىرى بۇنىمۇ ۋاجىپ دەپ قارايدۇ. ئەگەر بۇنىڭغا ئىجابەت قىلىشنى تەكىتلەنگەن مۇستەھەپ دېگەن بولسا ئەلۋەتتە يېقىن قاراشتا بولاتتى. ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.

لېكىن ئالىملار چاقىرىققا ئىجابەت قىلىش ئۈچۈن بىر قانچە شەرتلەرنى بېكىتتى، بۇ شەرتلەر ئەمەلىيلەشمىگەندە، چاقىرىغان يەرگە بېرىش ۋاجىپمۇ بولمايدۇ ۋە مۇستەھەپمۇ بولمايدۇ، بەلكى ھارام بولىدۇ، بۇ شەرتلەرنى شەيخ مۇھەممەد ئىبنى ئۇسەيمىن رەھىمەھۇللاھ خۇلاسىلاپ مۇنداق دەيدۇ:

1- چاقىرىلغان ئورۇندا مۇنكەر ئىشلار بولماسلىقى كېرەك، ئەگەر مۇنكەر ئىشلار بولۇپ، ئۇ كىشى بېرىپ ئۇنى يوق قىلىشقا قادىر بولالسا ئۇ كىشىنىڭ مۇنۇ ئىككى سەۋەپ ئۈچۈن ئۇ سورۇنغا ھازىر بولىشى ۋاجىپ بولىدۇ: دەۋەتكە ئىجابەت قىلىش ۋە مۇنكەرنى ئۆزگەرتىش، ئەگەر مۇنكەرنى ئۆزگەرتىشى مۇمكىن بولمىسا ئۇ كىشىنىڭ ئۇ سورۇنغا ھازىر بولىشى ھارام بولىدۇ.

2- تويغا چاقىرغۇچى ئارىلاشماسلىق ۋاجىپ ياكى سۈننەت بولىدىغان كىشىلەردىن بولماسلىقى كېرەك. (يەنى پىسقى-پۇجۇر، گۇناھ-مەسىيەتلەرنى ئاشكارا قىلغانلىقى ئۈچۈن ئارىلاشماي تاشلاپ قويسا تەۋبە قىلىۋېلىشى مەنپەئەتلىك بولىدىغان كىشى).

3- زىياپەتكە چاقىرغۇچى مۇسۇلمان بولىشى كېرەك، ئەگەر مۇسۇلمان بولمىسا ئۇنىڭ چاقىرىقىغا ئىجابەت قىلىش ۋاجىپ بولمايدۇ. بۇ توغرىدا پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مۇسۇلماننىڭ مۇسۇلمان ئۈستىدىكى ھەقىقىي...»

4- توي زىياپىتى يېيىش دۇرۇس بولىدىغان يېمەكلىك بولىشى كېرەك.

5- چاقىرىقنى ئىجابەت قىلىش بىر ۋاجىپنى ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يۇقىرىراق بولغان ۋاجىپنى چۈشۈرۈۋېتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدىغان بولىشى كېرەك، ئەگەر ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بولۇپ قالسا، ئۇ ۋاقىتتا چاقىرىققا ئىجابەت قىلىش ھارام بولىدۇ.

6- چاقىرىققا ئىجابەت قىلغۇچىغا بىرەر تەرەپتىن زىيان يېتىپ قالماسلىقى كېرەك، سەپەرگە كېچىكىدىكەن ياكى ئائىلىسىدىكىلەر ئۇ كىشىنىڭ ئائىلىدە بولىشىغا بەك ئېھتىياجلىق بولۇش دېگەندەك تۈرلۈك زىيانلار يەتمەسلىكى كېرەك. " [قەۋلۇل مۇپپىد- 3 "توم- 111 بەت].

بەزى ئالىملار بۇ شەرتنى زىيادە قىلدى: مېھمان چاقىرغۇچى چاقىرىلغان كىشىگە ئومۇمى چاقىرىق قىلماي، ئايرىم چاقىرىق ئەۋەتىشى كېرەك، مەسىلەن: بىر سورۇندا ئولتۇرغانلارنى ئوغلىنىڭ تويغا چاقىرىغان بولسا، چاقىرىلغۇچىمۇ شۇ سورۇندا

بولغان بولسا، بۇ چاقىرىققا ئىجابەت قىلىش لازىم كەلمەيدۇ.

بۇنىڭ بىلەن شۇ ئېنىق بولىدۇكى، سىزنىڭ ئۇنداق سورۇنلارغا بېرىشىڭىز كېرەك بولمايدۇ، بەلكى سىزنىڭ ئۇ سورۇنلارغا بېرىشىڭىز ھارام بولىدۇ، چۈنكى سىز ئۇ يەرگە بارسىڭىز مۇنكەرنى ئۆزگەرتىشكە قادىر بولالمايسىز، ياكى سىزنىڭ ئۇ يەرگە بېرىشىڭىز بىلەن سىزگە ۋاجىپ بولغان يولىدىشىڭىزنىڭ ۋە ئەۋلادلىرىڭىزنىڭ ھەقىقىي زايە بولۇپ كېتىدۇ، ئۇنىڭدىن سىرت سىز ئۇلارنىڭ يامانلىقىدىن ۋە زەرەر يەتكۈزۈشىدىن ئەمىن بولالمايسىز، بۇنداق ئۈزۈر سىزنىڭ ئۇنداق سورۇنغا بېرىشىڭىزنىڭ ۋاجىپلىقىنى چۈشۈرۈپتىدىغان تۇرسا، ئۇنىڭدىن ناچار سورۇنلارغا قانداق بارسىز؟!.

ئايال كىشى شۇنىڭغا دىققەت قىلىشى كېرەككى، چاقىرىلغان ھەرقانداق بىر مۇناسىۋەت سورۇنلىرىغا بېرىش ئۈچۈن يولىدىشىدىن رۇخسەت سورىشى كېرەك، سىز بىر-بىرىگە دۇنيا-ئاخىرەتلىك مەنپەئەت يۇقىدىغان سالىھ سەپداشلار بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ-قوپۇشقا ھېرىس بولۇڭ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى ئاللاھنىڭ ئىسمى زىكىر قىلىنمايدىغان ناچار سورۇنلاردىن يىراق بولۇشقا ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دېگەن: «ھەرقانداق بىر جامائەت بىر سورۇندا ئولتۇرۇپ ئاللاھ تائالانى زىكىر قىلماي ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت-سالام يوللىماي تۇرۇپ كېتىدىكەن، ئۇلارغا ھەسرەت-نادامەت بولىدۇ، ئاللاھ تائالا ئۇلارنى خالىسا ئازابلایدۇ، خالىسا مەغپىرەت قىلىدۇ». [تىرمىزى رىۋايىتى 3302-ھەدىس. بۇ ھەدىسنى ھەسەن سەھىھ بولۇپ، شەيخ ئەلبانى بۇ ھەدىسنى سەھىھ دەپ تىرمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمى- 3 توم- 140 بەتتە كەلتۈرگەن.]

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەن: «ھەر قانداق بىر جامائەت بىر سورۇندا ئولتۇرۇپ ئۇ جايدا ئاللاھ تائالانى زىكىر قىلماي تۇرۇپ كېتىدىكەن، ئۇلار ئىشەك تاپىنىڭ يېنىدىن تۇرغاندەك بولىدۇ، ئۇلارغا ھەسرەت-نادامەت بولىدۇ». [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 4214 - ھەدىس. ئىمام نەۋەۋىي سەھىھ دەپ " رىيازۇسسالھىن " ناملىق ئەسەر 321-ھەدىستە كەلتۈرگەن، بۇ قاراشقا ئەلبانى رەھىمەھۇللاھمۇ ئەگەشكەن.

ئۇلارغا بۇ نەسىھەتنى ئاغزاكى ياكى يازما شەكىلدە ئەۋەتىپ قويۇڭ، ئەگەر بۇنىڭدىن زىيادە قىلىپ ئۇلارنى ئۆيىڭىزگە چاقىرىپ، بۇ سورۇننى غەنىمەت بىلىپ بەزى دۇرۇس بولغان ئىشلارنى قىلىش بىلەن بىرگە ئۇنى ئاللاھنى ياد قىلىدىغان زىكىر سورۇنىغا ئۆزگەرتىشىڭىز ئاللاھ تائالا سىزنىڭ مۇشۇنداق بىر سورۇننى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭدىن ھەقىقىي مەنپەئەتلىنىپ ياخشى ئىشنى يولغا قويغانلىقىڭىز ئۈچۈن كۆپلەپ ئەجر-مۇكاپات ئاتا قىلاتتى. ئاللاھ تائالا بۇنىڭغا مۇۋەپپەقىيەت قىلسۇن.